

För en mer trygg och
inkluderande skola för unga
transpersoner och icke-binära

Shahram Mansoory, fil.dr., utredare

19 april 2023

Rätten att känna sig trygg och inkluderad i skolan gäller alla barn

Barnets rätt till utbildning (artikel 28)

Utbildningen ska syfta till att bland annat utveckla respekt för mänskliga rättigheter och grundläggande friheter (artikel 29)

Grundprinciperna: **principen om likabehandling och icke-diskriminering (artikel 2), principen om barnets bästa (artikel 3), rätten till liv och utveckling (artikel 6) och rätten till delaktighet (artikel 12).**

Barnets rätt till skydd mot alla former av våld (artikel 19)

En trygg och hbtqi-inkluderande skola enligt unga transpersoner

Bakgrund och metod

Vi genomförde en undersökning med barn och unga som identifierar sig själva som *transpersoner*, har *transerfarenhet* eller har funderingar kring sin *könsidentitet*.

En enkät besvarades av totalt 201 individer 7-21 år, där 28 procent identifierade sig som *icke-binär*, 42 procent som kille och 23 procent som tjej.

Därutöver genomfördes **tio enskilda intervjuer** med barn i åldrarna 8–17 år.

En trygg och hbtqi-inkluderande skola enligt unga transpersoner

Resultat (ett urval)

I enkätundersökningen framkom att:

91 procent rapporterade att de någon gång upplevt kränkande behandling i skolan. (Utav 145 personer, 13-21 år)

59 procent uppfattade att utsattheten för kränkande behandling berodde på ens könsidentitet och/eller könsuttryck.

En trygg och hbtqi-inkluderande skola enligt unga transpersoner

Resultat (ett urval)

Flera ungdomar skildrade svårigheter med att skolan inte alltid agerat vid kränkningar. En av ungdomarna beskrev i sitt enkätsvar följande:

Detta är inte något som hänt de senaste åren men när jag var yngre (13–14) reagerade min skola mycket dåligt och la all skuld på mig. De menade på att det är sådant man får ta om en väljer att identifiera sig utanför normen. De sa också flera gånger att jag måste förstå att detta är nytt för dom. Det var mycket jag måste förstå men själva behövde de inte förstå någonting alls. (Icke-binär 16-17 år)

En trygg och hbtqi-inkluderande skola enligt unga transpersoner

Resultat (ett urval)

Även i intervjuer togs utsatthet för kränkande behandling upp. En ungdom beskrev följande:

Först började nog eleverna hålla på, det var namn, det var att jag skulle ta mitt liv, det var att de skrev mitt namn på en vägg med permanent penna och så skrev de mitt namn som jag hade innan och mitt namn som jag har nu, och att jag skulle dö. Sen fick jag höra "dö" när jag gick förbi olika personer... Och sen har det varit mest att folk har skrikit nedvärderande grejer om transpersoner eller om mig. (Kille 13–15 år)

En trygg och hbtqi-inkluderande skola enligt unga transpersoner

Analys

Utifrån ungdomarnas perspektiv är hbtqi-inkluderande skolor de skolor där:

- 1. Skolans värdegrund främjas och diskriminering och kränkande behandling förebyggs samt åtgärdas**, vilket skapar ett mer öppet och accepterande skolklimat där utsatthet kan minska.
- 2. Hbtqi-frågor synliggörs och inkluderande gruppindelningar sker i undervisningen**, på så vis tillämpas en mer normmedveten och inkluderande kunskapsförmedling

En trygg och hbtqi-inkluderande skola enligt unga transpersoner

Analys

Utifrån ungdomarnas perspektiv är hbtqi-inkluderande skolor de skolor där:

3. Skolpersonalen bemöter hbtqi-elever på ett stöttande och stärkande sätt, bl.a. genom att de använder elevens föredragna namn och pronomen samt att de alltid agerar vid kränkningar, för att främja trygga, tillitsfulla och respektfulla relationer i skolan.

4. Tillgång till trygga och inkluderande fysiska skolmiljöer, t.ex. könsneutrala toaletter och omklädningsrum.

En trygg och hbtqi-inkluderande skola enligt unga transpersoner

Analys

Brister inom dessa områden kan bidra till en känsla av exkludering och otrygghet.

För att förebygga och åtgärda brister som påverkar unga hbtqi-personers trygghet betonar BO vikten av **elevdelaktighet och att ett hbtqi-inkluderande perspektiv integreras i utformningen av ändamålsenliga insatser.**

Utvecklingsbehoven i skolors arbete med hbtqi-frågor

Bakgrund och metod

Enkätundersökningen riktades till slumpmässigt utvalda skolor. **Enkäten besvarades sammanlagt av 616 individer.**

Olika skolformer: 42 procent verksamma vid en **grundskola** (ink. åk 7-9), 29 procent verksamma vid en **gymnasieskola**, 22 procent annan skolform (t.ex. åk F-6).

Olika yrkesroller: 40 procent **lärare**, 27 procent **elevhälsopersonal**, 17 procent **rektorer** och 9 procent **huvudmän**.

Främst **skolor med offentlig huvudman** (95 procent).

Utvecklingsbehoven i skolors arbete med hbtqi-frågor

Resultat (ett urval)

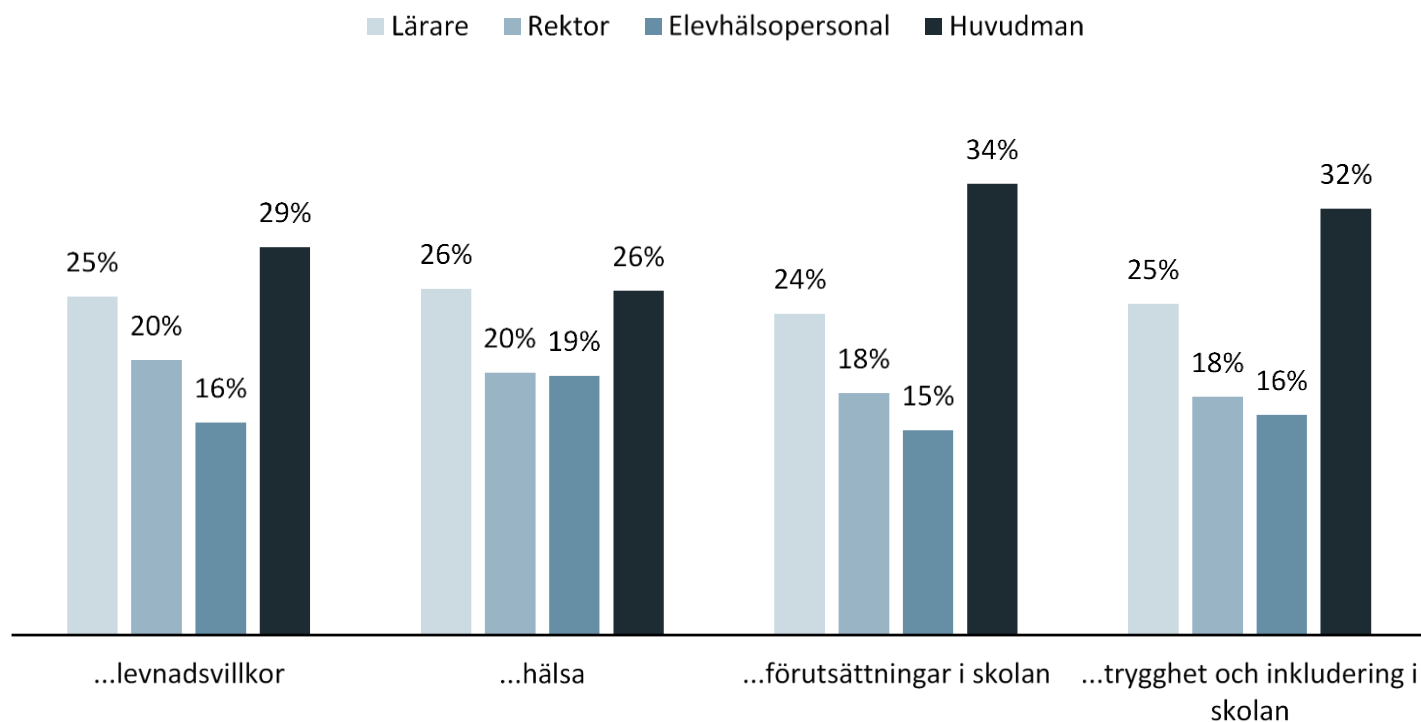
1. Brister i kunskapen om unga hbtqi-personer och deras situation i skolan

Den självskattade kunskapen om unga hbtqi-personer och deras situation i skolan varierar mellan olika yrkesroller i skolorna, exempelvis mellan elevhälsopersonal och huvudmän, samt överlag mellan skolpersonal i grund- och gymnasieskolor.

Utvecklingsbehoven i skolors arbete med hbtqi-frågor

Figur 2. Viktad andel per yrkesroll som uppskattar att de har stor eller mycket stor kunskap om hbtqi-personer och deras situation i skolan. Totalt antal svar per fråga: 521-523.

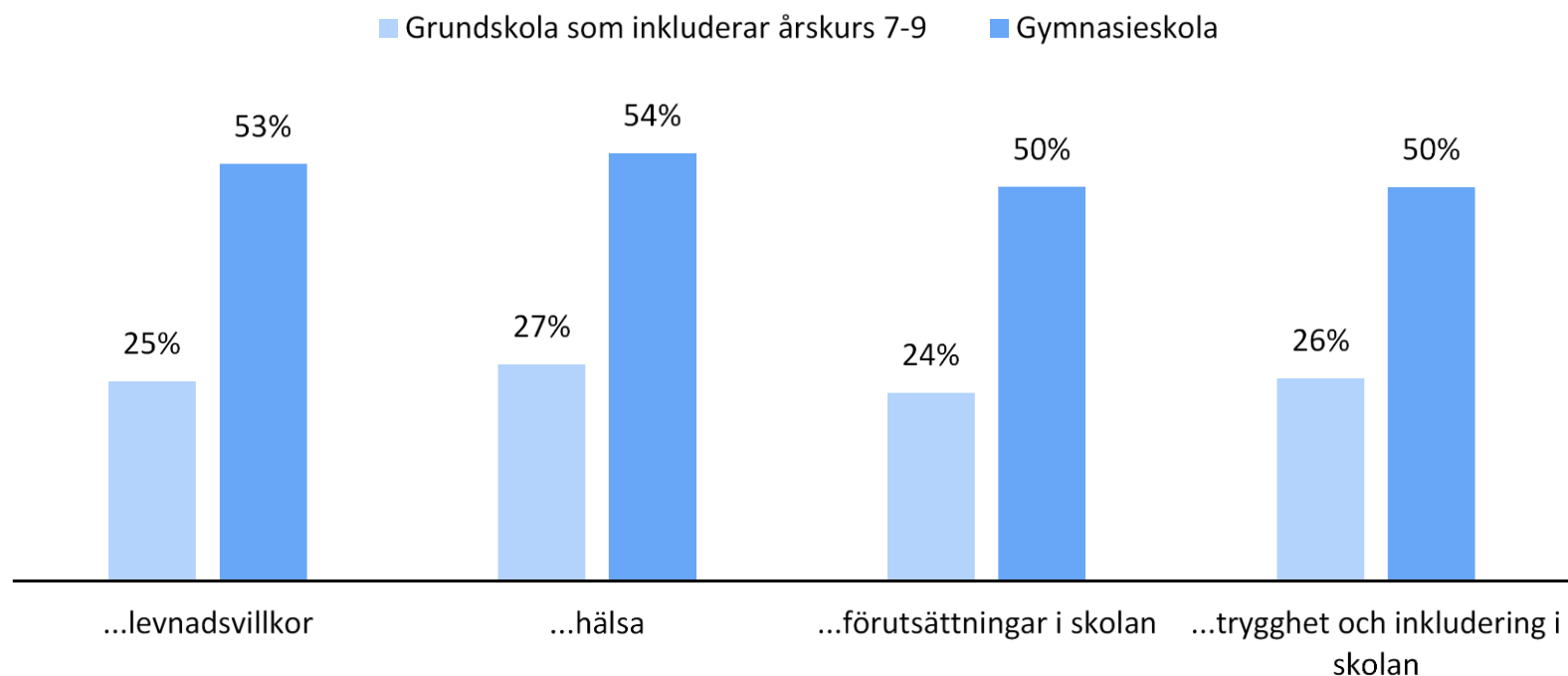
Andel som uppger sig ha stor eller mycket stor kunskap om hbtqi-personers...

Utvecklingsbehoven i skolors arbete med hbtqi-frågor

Figur 3. Viktad andel av skolpersonal per skolform som uppskattar att de har stor eller mycket stor kunskap om hbtqi-personer och deras situation i skolan. Totalt antal svar per fråga: 521-523.¹

Andel som uppger sig ha stor eller mycket stor kunskap om hbtqi-personers...

Utvecklingsbehoven i skolors arbete med hbtqi-frågor

Resultat (ett urval)

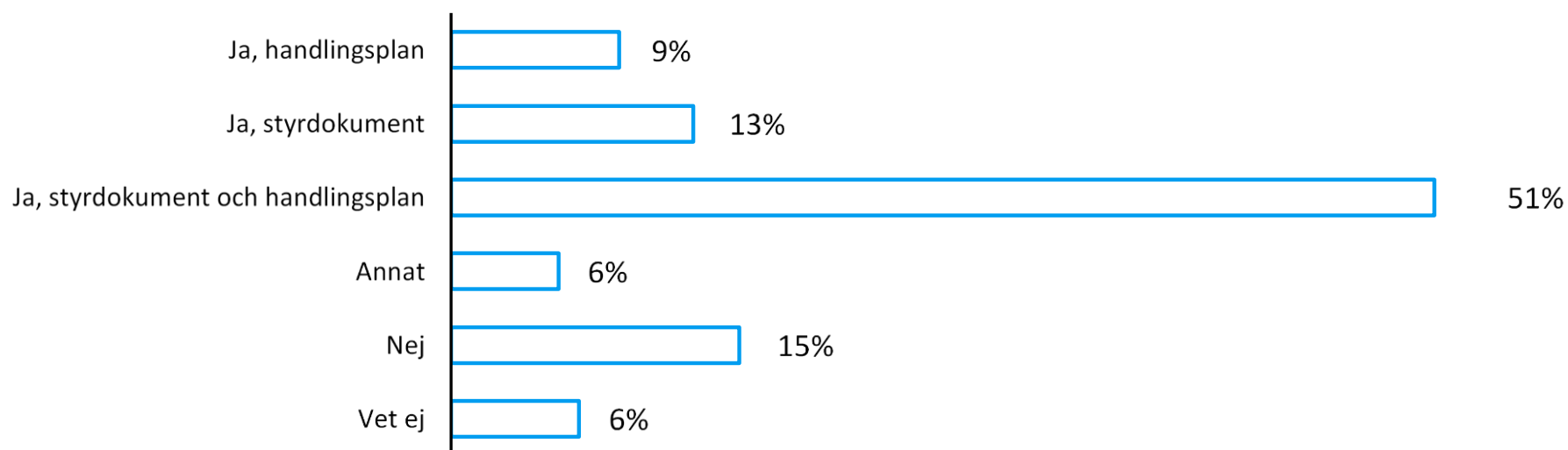
2. Brister i det systematiska trygghets- och likabehandlingsarbetet

Skolors systematiska arbete för unga hbtqi-personers trygghet och inkludering **skiljer sig i omfattning och även om styrdokument finns omsätts dessa inte alltid i praktiken.**

Utvecklingsbehoven i skolors arbete med hbtqi-frågor

Figur 10. Viktad andel svarande som angav att deras organisationer har en handlingsplan, styrdokument eller liknande som syftar till att främja organisationens arbete med trygghet och inkludering av unga hbtqi-personer. Totalt antal svar: 107 (67% rektorer, 33% huvudmän).

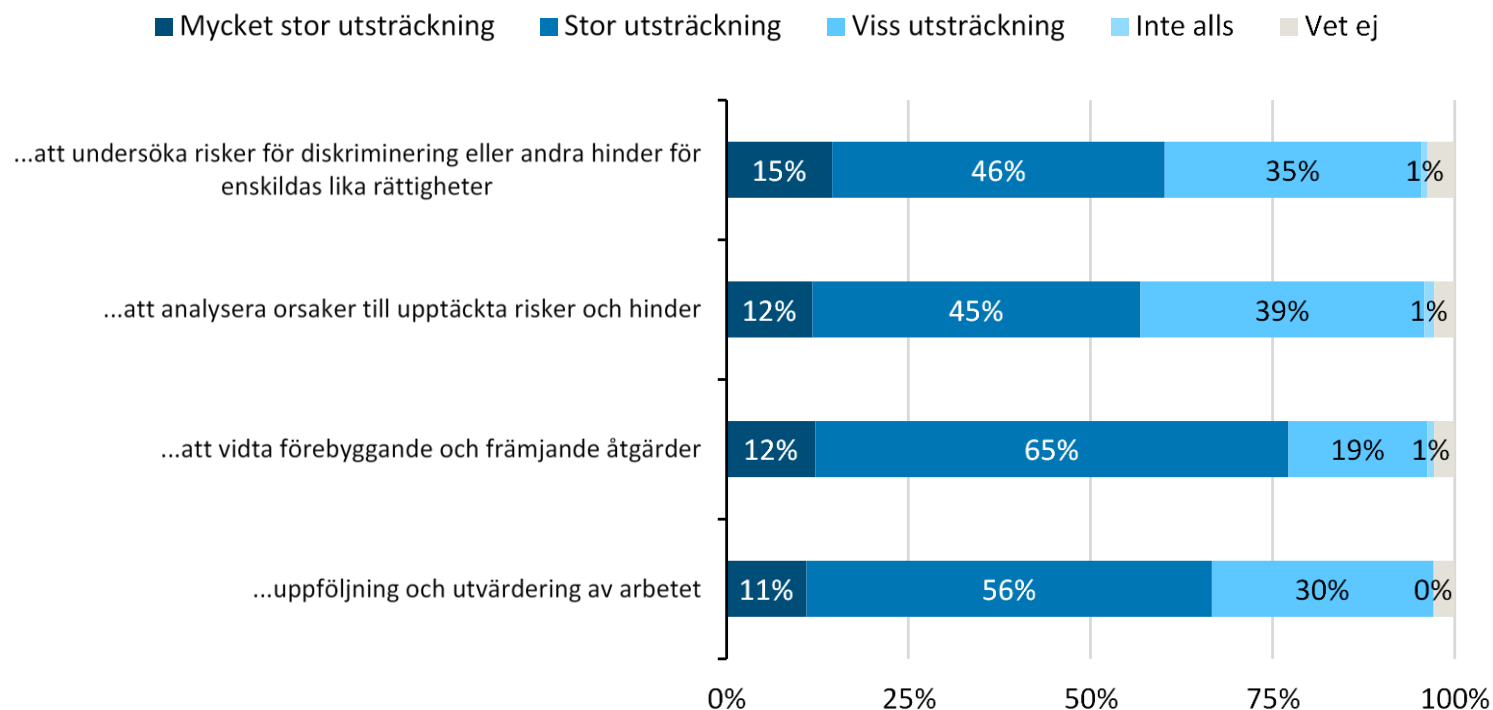
Har er organisation styrdokument, handlingsplan eller liknande för att främja hbtqi-personers trygghet och inkludering i skolan?

Utvecklingsbehoven i skolors arbete med hbtqi-frågor

Figur 11. Den utsträckning svarande angav att deras organisationer bedriver ett systematiskt arbete för hbtqi-personers trygghet och inkludering i skolan, viktad andel svar. Totalt antal svar per fråga: 108 (67 procent rektorer, 33 procent huvudmän).

Den utsträckning organisationen arbetar aktivt med...

Utvecklingsbehoven i skolors arbete med hbtqi-frågor

Analys

2. Brister i det systematiska trygghets- och likabehandlingsarbetet

BO ser **ett behov av en mångfald av insatser och behov av samsyn i hela organisationen** - från elev till huvudman - om exempelvis vilken kunskap som behövs och hur även andra åtgärder kan bidra till en mer trygg och inkluderande skola för unga hbtqi-personer.

Utvecklingsbehoven i skolors arbete med hbtqi-frågor

Resultat (ett urval)

3. Behov av att möta olika hinder som tid och resurser

Skolledningen – huvudmän och rektorer – beskrev: Några av de vanligaste hindren var **tidsbrist, bristande kunskap och målkonflikter.**

Framgångsfaktorer inkluderade **kunnig elevhälsopersonal, en vilja inom organisationen att arbeta med frågorna, kollegialt utbyte och att elever involveras i arbetet.**

Utvecklingsbehoven i skolors arbete med hbtqi-frågor

Resultat (ett urval)

3. Behov av att möta olika hinder som tid och resurser

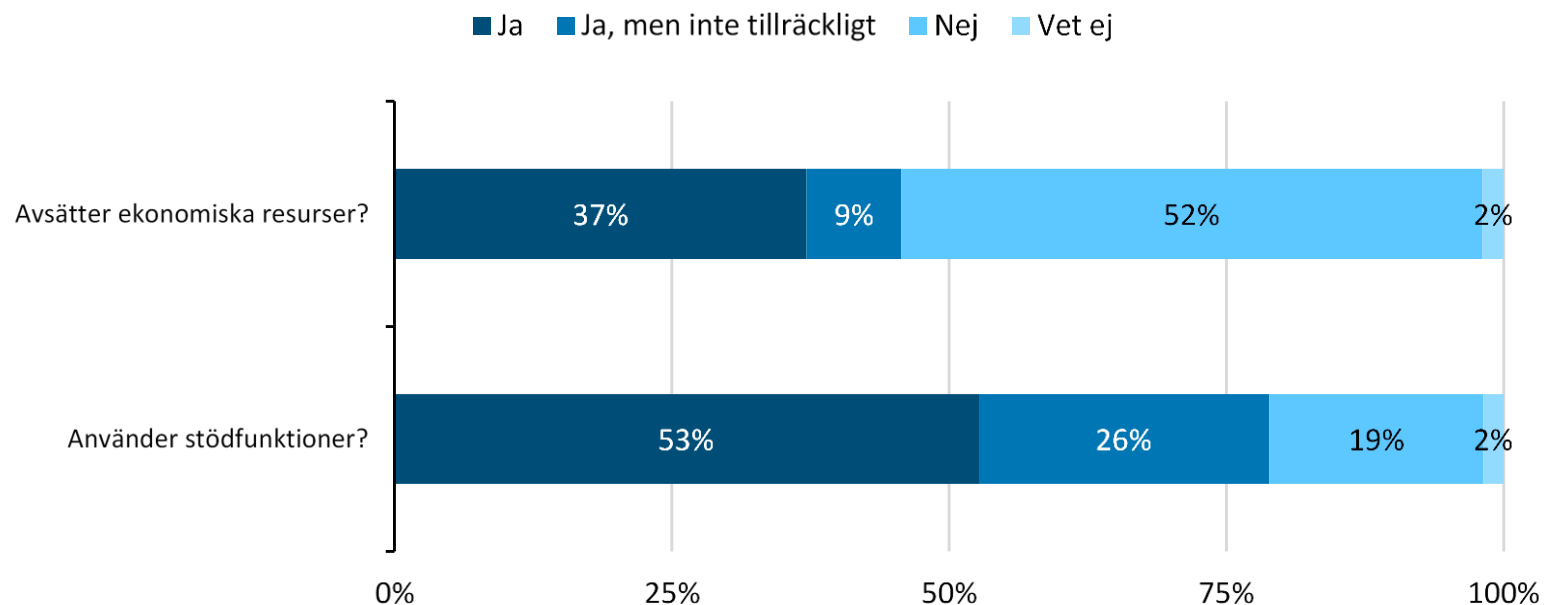
Enkätundersökningen visade även att **skolor avsätter ekonomiska och personella resurser i varierande utsträckning** för att stärka unga hbtqi-personers trygghet och inkludering.

Få skolor avsätter ekonomiska medel i tillräcklig utsträckning.

Utvecklingsbehoven i skolors arbete med hbtqi-frågor

Figur 12. Den utsträckning svarande angav att deras organisationer avsätter ekonomiska och personella resurser för hbtqi-personers trygghet och inkludering i skolan, viktad andel svar. Totalt antal svar per fråga: 105 (67% rektorer, 33% huvudmän).

Den utsträckning organisationen tillsätter olika resurser för att stärka arbetet med hbtqi-personers trygghet och inkludering i skolan

Utvecklingsbehoven i skolors arbete med hbtqi-frågor

Analys

3. Behov av att möta olika hinder som tid och resurser

För att kunna hantera vanligt förekommande hinder och att nyttja det som skolor identifierar som framgångsfaktorer anser BO att **det krävs, utöver tid och kunskap, ett aktivt och systematiskt trygghets- och likabehandlingsarbete samt att tillräckliga och ändamålsenliga resurser, såväl ekonomiska som personella, tillsätts.**

Utvecklingsbehoven i skolors arbete med hbtqi-frågor

Analys

Skolor som arbetar aktivt och systematiskt med likabehandlings- och trygghetsarbetet och som avsätter tillräckliga och ändamålsenliga ekonomiska och personella resurser för arbetet skapar bättre förutsättningar för unga hbtqi-personers trygghet och inkludering i skolan.

De skolor som i sin tur brister inom dessa områden riskerar att inte uppfylla ansvaret att tillgodose alla barns rätt till en trygg och inkluderande skola. Riskerar att inte heller lyckas med att förebygga och åtgärda unga hbtqi-personers särskilda utsatthet.

Vägen framåt för en mer trygg och inkluderande skola för unga hbtqi-personer

1. Det systematiska arbetet med att främja skolans värdegrund och förebyggandet och åtgärdandet av diskriminering och kränkande behandling, för ett mer öppet och accepterande skolklimat för alla elever

Ett sammanhållet arbete utifrån ett hbtqi-perspektiv behövs

Utgå ifrån barnkonventionen (se t.ex. Barnrättsresan)

Involvera hela styrkedjan, prioritera arbetet, tilldela tillräckligt med tid och resurser

Vägen framåt för en mer trygg och inkluderande skola för unga hbtqi-personer

2. Skolpersonalens löpande kunskaps- och kompetensutveckling om hbtqi-frågor, för att kunna bemöta hbtqi-elever på ett stöttande och stärkande sätt

Kartlägg kunskapsbehovet lokalt utifrån yrkesroller och skolnivå samt att **involvera elever** i arbetet

Ansvaret bör ligga på **skolledningen** och de bör även **följa upp och utvärdera arbetet**.

Även detta förutsätter **prioritering, tillräckligt med tid, att budget allokeras** för detta ändamål.

Vägen framåt för en mer trygg och inkluderande skola för unga hbtqi-personer

3. Elevdelaktighet och ett hbtqi-inkluderande perspektiv i skolor, för att främja tillitsfulla relationer samt att stärka upplevelsen av skolan som en trygg plats.

Barn kan göras delaktiga på olika sätt och i olika delar av processen, t.ex. kartläggning, planering av mål och åtgärder, implementering och utvärdering.

Ett hbtqi-inkluderande perspektiv i utbildningen omfattar bl.a. **att hbtqi-frågor synliggörs och inkluderande gruppindelningar sker i undervisningen, skolpersonal bemöter hbtqi-elever på ett stöttande och stärkande sätt, tillgång till trygga, inkluderande fysiska skolmiljöer.**

Tack för er uppmärksamhet

Frågor?

**Vi är Sveriges
barnrättsmyndighet och vi
arbetar för barns rättigheter.**